

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE SVMMO PON=||TIFICE,|| QVINQVE LIRBRIS|| EXPLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

IX. Quod regimen Ecclesiasticum præcipuè Monarchicum esse debeat.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53860](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53860)

alioqui enim Petrum fuisse caput totius Ecclesiae à Christo constitutum, disertis verbis docet idem Hieronymus in lib. 1. contra Iovinianum: *Ex duodecim vnus eligitur, et capite constituto, schismatum tolleretur occasio.*

CAPVT IX.

Quòd regimen Ecclesiasticum præcipuè Monarchicum esse debeat.

RESTAT postrema propositio, quæ Ecclesiae regimen præcipuè Monarchicum esse debere affirmat. AC PRIMVM quidem ratio, qua id probetur ex iis, quæ dicta sunt, deduci potest; nam si tres sunt regiminis formæ, Monarchia, Aristocratia, Dimocratia, & iam probatum est, Ecclesiae gubernationem, nec Dimocraticam, nec Aristocraticam esse debere: quid aliud superest, quàm vt sit Monarchica? Deinde, si Monarchia est optimum ac præstantissimum regimen, vt supra docuimus, & certum est Ecclesiam Dei à sapientissimo Principe Christo institutam optimè gubernari: quis inficiari potest, eius regimen debere esse Monarchicum?

Sed occurrit Caluinus lib. 4. Institut. cap. 6. §. 9. ac negat, si Monarchia sit optimum regimen, inde sequi, debere Ecclesiam ab vno aliquo homine gubernari, cùm constet eius Regem ac Monarcham esse Christum.

Sed facillè refellitur; nam etsi Christus vnus sit ac proprius Ecclesiae Catholicae Rex, & Monarcha, eamque spiritualiter ac inuisibiliter regat, & moderetur: tamen eget Ecclesia, quæ corporalis, & visibilis est, vno aliquo visibili summo Iudice, à quo lites de religione exortæ componantur, quique omnes inferiores præfectos in officio & vnitatem contineat. Alioqui non solum summus Pontifex, sed etiam Episcopi, Pastores, Doctores, ac Ministri omnes superuacanei essent. Christus enim Pastor est, & *Episcopus animarum nostrarum*, 1. Petr. 2. Ipse est vnicus magister, quem audire iubet Pater cælestis, Matth. 7. Ipse est, qui baptizat in Spiritu sancto, Ioan. 1.

Quemadmodum igitur Episcopi, Doctores, ceterique Ministri superuacanei non sunt, tametsi, quod ipsi vt ministri faciunt,

*pastoribus suis vacans
quæ est vnica
pastor*

eiunt, Christus principaliter faciat: sic etiam non est è medio tollendus is, qui totius Ecclesiæ curam vt summus Oeconomus gerit, quamuis eandem curam Christus principaliter gerat.

SECUNDA ratio ab ea similitudine ducitur, quam habet Ecclesia mortalium hominum, cum Ecclesia immortalium Angelorum. Qua ratione vtitur etiam S. GREGORIUS lib. 4. epist. 52. Siquidem certum est istam illius exemplar, & quasi ideam quandam esse, vt Apostolus indicare videtur ad Heb. 8. & S. BERNARDVS disertè affirmat in lib. 3. de consideratione ad Eugenium, vbi militantem Ecclesiam in Apocalypsi, *Hierusalem nouam descendentem de cælo*, appellatam esse dicit, propterea quod ad exemplum cælestis illius ciuitatis instituta & conformata sit.

Nec minus certum & exploratum est, inter Angelos præter summum Regem omnium Deum, esse vnum, qui aliis omnibus præsit. At initio quidem hac dignitate præditum fuisse eum, qui nunc Diabolus dicitur; testes sunt Tertullianus lib. 2. contra Marcionem, Gregorius homil. 34. in Euangelia, & lib. 32. moral. cap. 24. Hieronymus seu potius Beda in cap. 40. Iob. Isidorus lib. 1. de summo bono, cap. 12. & deduci potest ex Scriptura, Iob 40. vbi Behemot, id est, diabolus, dicitur principium viarum Domini, & Isaia 14. vbi comparatur Lucifer, id est, stellarum maximæ & pulcherrimæ, saltem quoad apparentiam, & vulgi opinionem, ad quam se Scripturæ accommodare solent. Hunc autem Luciferum esse diabolum, docent Hieronymus & Cyrillus in hunc locum, & Augustinus lib. 11. de ciuitat. Dei, cap. 15. Et Ezechiel. 28. vbi dicitur: *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum*. Et mox enumerantur nouem lapides, quibus significantur, vt Gregorius exponit lib. 32. moral. cap. 25. nouem Chori Angelorum, qui hunc Angelum tanquam principem suum circumstabant.

Post casum verò diaboli S. Michaëlem principem esse omnium Angelorum, colligitur ex cap. 12. Apocalypsis, vbi dicitur: *Michaël & Angeli eius*. Quid enim est, *Michaël & Angeli eius*, nisi Michaël & exercitus eius? vt enim, cum ibidem dicitur, diabolus & Angeli eius, intelligimus omnes Angelos malos diabolo esse subiectos, vt milites Imperatori: ita cum

ee dicitur

dicitur Michaël & Angeli eius, intelligere debemus, omnes Angelos bonos Michaëlem principem suum agnoscere, quocirca rectè in Ecclesiastico officio S. Michaël paradisi præpositus, & princeps cœlestis militiæ nominatur.

CALVINVS nihil respondet aliud lib. 4. Instit. cap. 6. §. 10. quàm non oportere, nisi valdè sobriè loqui de rebus cœlestibus, & non esse quærendum alium typum Ecclesiæ, quàm qui expressus est in Euangelio & Epistolis sanctorum Apostolorum. Quasi verò non sobriè loquatur, qui nihil ex capite suo dicit, sed Apostolum & sanctos Patres sequitur.

TERTIA ratio sumitur ex Ecclesia Testamenti veteris. Constat enim Testamentum vetus fuisse figuram noui, dicente Apostolo I. Cor. 10. *Hæc omnia contingebant illis in figuram.* tempore autem Testamenti veteris semper fuit vnus, qui omnibus præerat, in iis, quæ ad legem & religionem pertinebant. Ac præsertim ab eo tempore, quo cœperunt Hebræi redigi ad formam populi, & gubernari legibus, & magistratibus: quod fuit post egressionem ab Ægypto. tunc enim Moses ordinauit Rempublicam Iudæorum, scripsit eis leges quas à Deo acceperat, Aaronem consecrauit Pontificem, eiq; vni Sacerdotes omnes & Leuitas subiecit. Ac deinde vsq; ad Christi tempora nunquam defuit vnus Princeps sacerdotum, qui omnes Synagogas totius mundi gubernaret. id quod facile probari posset, nisi ab aduersariis concederetur. Sic enim loquuntur MAGDEBURGENSES Cent. I. lib. I. cap. 7. col. 257. *In Ecclesia populi Iudaici vnus tantum erat lege diuina Sacerdos summus, quem omnes cogebantur agnoscere, ei que parere.* Idem fatetur Calvinus Instit. lib. 4. cap. 6. §. 2.

Igitur cùm illius temporis Ecclesia, Ecclesiæ huius temporis figura fuerit, ratio omnino exigit, vt sicut illa præter Deum inuisibilem rectorem, vnum habuit rectorem visibilem, ita quoque & ista habeat. nulla siquidem perfectio in figura reperiri debet, quæ non reperiatur, & quidem exactius, in exemplari.

Ioannes CALVINVS lib. 4. cap. 6. Instit. duas adhibet solutiones ad hoc argumentum. Prior est, non esse eandem rationem vnus exigui populi Iudaici, & vniuersi orbis Christiani: *Debit enim, ait, vnus populus Iudæorum, obsessus circum circa ab idololatriis, habere vnum summum Principem, qui omnes*

omnes in vnitatem contineret, ne variis religionibus distraheretur. At populo Christiano toto orbe diffuso velle dare vnum caput, absurdissimum est. Et addit similitudinem: Sicut, inquit, non propterea debet totus mundus committi vni homini, quia vnus ager ab vno homine colitur.

Verum hæc solutio prima non tam soluere, quam magis ac magis ligare nodum argumenti mihi videtur. Nam si ratio, cur habuerit vnum caput populus Iudæorum fuit, vt Calvinus dicit, vt in vnitatem contineretur, & nõ deficeret ad Idolatras, qui eum obsidebant: maiori ratione habere debet vnum caput Ecclesia Christianorum. Nam ibi magis requiritur vnum caput, vbi difficilius seruetur vnitatem, & vbi maius periculum est, ne distrahatur populus variis religionibus: difficilius autem seruetur vnitatem in maiori multitudine, quam in minori, & maius periculum est, vbi plures sunt hostes fidei, quam vbi sunt pauciores. At multò maior est populus Christianorum, quam fuerit vnquam Iudæorum, & plures hostes habent Christiani, qui non solum obsidentur à Turcis, Tartaris, Mauris, Iudæis, aliisque infidelibus, sed etiam versantur inter innumeras sectas hæreticorum. Igitur apud Christianos difficilius vnitatem conseruetur, & maius periculum imminet ab hostibus religionis, quam apud Iudæos olim vel vnitatem seruetur, vel periculum immineret.

Proinde quæ ratione CALVINVS populo Iudæorum vnum caput attribuit, eadem vel maiori attribuere debet populo Christianorum. Neque similitudo illa de agro aliquid efficit. nec enim volumus vt vniuersum orbem Christianum vnus præfectus per se regat, quemadmodum agrum vnum, vnus agricola per se colit: sed ita vni summo Pastori totum orbem Christianum regendum committimus, vt per multos alios minores Pastores regat; quemadmodum vnus diues paterfamilias colit multos agros per multos agricolas, & vnus Rex multas ciuitates & prouincias per multos Proreges & Præfides administrat.

Subiicit deinde CALVINVS aliam solutionem, ac dicit, Aaron figuram gessisse non Pontificis Testamenti noui, sed Christi proinde cum Christus eam figuram in seipso iam expleuerit, nihil ex ea sibi Papam vindicare posse.

At nos non tam vrgemus figuram Aaronis, quam totius Testamenti veteris. cum enim Testamentum vetus sit figura

noui, sicut in veteri fuit regimen Monarchicum, ita dicimus esse debere in nouo. A D D O præterea, ipsum etiam Aaronem, non solum Christi gessisse figuram, sed Petri quoque, ac successorum eius. sicut enim veteris legis sacrificia, & sacrificium crucis significabant, & simul typi erant eius sacrificij, quod nunc offertur in Ecclesia: ita summus Sacerdos Testamenti veteris, & Christum summum Sacerdotem referebat, & simul typus erat eius sacerdotij, quod nunc esse videmus in Ecclesia. eadem enim sacrificij & sacerdotij ratio est.

Negabunt fortasse, sacrificia vetera Christi passionem, & simul nostram oblationem designasse, at id docet B. A V G V S T I N V S lib. 20. contra Faustum, cap. 18. *Hebraei, inquit, in victimis pecorum, quas offerebant Deo, multis & variis modis, sicut re tanta dignum erat, prophetiam celebrabant futurae victimae, quam Christus obtulit. Unde iam Christiani peracti eius sacrificij memoriam celebrant sacrosancta oblatione, & participatione corporis & sanguinis Domini.* Et lib. 1. con. aduersar. Leg. & Prophet. cap. 18. *Quod totum, inquit, fideles in Ecclesia sacrificio sciunt, cuius umbra fuerunt omnia priorum genera sacrificiorum.* Lib. 3. de Baptis. cap. 19. *Ipse Dominus quos mundauit à lepra misit ad sacerdotes, ut pro eis sacrificium offerretur, quia nondum eis sacrificium successerat, quod ipse postea in Ecclesia soluit celebrari pro illis omnibus: quia illis omnibus ipse prænunciabatur.*

Nec alia ratio est, cur B. G R E G O R I V S in libro de cura pastorali, parte 2. cap. 4. omnia quæ dicuntur de vestibus & ornatu Aaronis, interpretetur de iis virtutibus, quæ requiruntur in Pontificibus Christianis: & C Y P R I A N V S lib. 1. epist. 7. exponat de sacerdotibus nostris, quæ dicuntur in Testamento veteri de Aaronicis sacerdotibus, quod frequenter omnes alij Patres faciunt: nisi quia sacerdotium nouum veteri sacerdotio, & Pontifices Christiani Iudaicis Pontificibus, tanquam suis quibusdam typis & adumbrationibus successerunt.

Q V A R T A ratio ab iis similitudinibus petitur, quibus in Scriptura describitur Ecclesia. omnes enim ostendunt, necessarium debere esse in Ecclesia vnum caput. Comparatur Ecclesia exercitui ordinato, Cant. 6. Corpori humano, seu mulieri speciosa, Cantic. 7. Regno, Daniel. 2. Orisili, Ioan. 10. Domui, 1. Tim. 3.

1. Tim. 3. *Nāui seu arca Noë*, 1. Petr. 3. Iam nulla sunt castra ordinata, vbi non sit vnus Imperator; multi Tribuni, plures Centuriones, &c. Hieronymus in epistola ad Rusticum Monachum: *In quamuis grandi exercitu vnius signum expectatur.* Quomodo ergo Ecclesia est exercitus ordinatus, si omnes Episcopi, immò omnes Presbyteri sunt pares? pari ratione in quolibet corpore humano vnum est caput.

Ac ne fortè dicas, habet Ecclesia suum caput Christum: propterea non comparamus hoc loco Ecclesiam cum Christo, vt membra cum capite, sed vt sponsam cum sponso. quia similitudine Scripturæ vtuntur, Apoc. 21. 2. Cor. 11. Ephes. 5. & in Canticis frequentissimè. Ac profectò si Ecclesia, quæ est in terris Christo secluso, non ineptè comparatur sponsæ: secluso etiam Christo vnum caput habere debet. præsertim cum difertè Cant. 7. inter alia eius membra etiam caput numeratur: *Caput tuum*, inquit sponsus ad sponsam, *sicut Carmelus.* Et sponsa de sponso, *Caput eius aurum optimum.* Cant. 5. Et sponsus quidem comparat caput sponsæ monti Carmelo, quoniam etsi summus Pontifex ingens est mons: tamen nihil aliud est quàm terra, id est, homo. Comparat autem sponsa sponsi caput auro optimo, quia caput Christi Deus est.

Iam verò, quod vnquam regnum fuit, quod non regeretur ab vno: & quanquam Rex Ecclesiæ Christus est: tamen ex eo colligimus Ecclesiam habere debere præter Christum aliquem vnum à quo regatur, quòd regna semper administrantur regiè, id est, per vnum qui omnibus præsit, & si quidem Rex præsens est, per se id facit; si abest, per alium, qui dicitur Prorex. sæpe etiam Rege præsentè, generalis aliquis Vicarius constituitur.

Quod verò ouile vnum, pastorem quoque vnum requirat, ex Euangelio colligitur: *Fiet vnum ouile*, inquit Dominus, Ioan. 10. *Et vnus pastor.* Vbi est obiter annotandum, posse illud, *Et vnus pastor*, intelligi de pastore secundo, id est, de Petro, eiusq; successoribus, vt Cyprianus exponit. Nam cum Dominus *alias oues habere se dicit, quæ non sunt ex hoc ouili.* de populo Gentili & populo Iudeorum loquitur. at docet habere se inter Gentes multos electos, qui vel iam fideles sint, vel certè futuri sint, & tamen ad populum illum Iudaicum non pertineant.

Quamuis autem, si de pastore Deo agatur, semper fuerint, populus Iudæorū, & populus Gentilium vnum ouile, & Deus vnus eorum pastor: non tamen semper fuerunt vnum ouile, & vnus pastor, respectu gubernationis humanæ, nec enim Gentiles, vel qui inter eos ad Ecclesiam pertinebant, à Iudæorum Pontifice regebantur. At voluit post aduentum suum Christus, ex vtroque populo vnum ouile fieri, omnesque homines ab vno pastore homine gubernari. Hinc CYPRIANVS lib. I. epist. 6. ad Magnum, loquens de Nouatiano, qui voluit fieri Episcopus Romæ, cū iam creatus esset, & federet Cornelius: *Et idcirco, inquit, Dominus insinuans nobis vnitatem de diuina auctoritate venientem, pontif. & dicit; Ego & Pater vnum sumus: ad quam vnitatem redigens Ecclesiam suam de nouo dicit; Et erunt vnus grex, & vnus pastor. Si autem grex vnus, quomodo potest gregi annumerari, qui in numero gregis non est? aut pastor haberi quomodo potest, qui manente vero pastore, & in Ecclesia Dei ordinatione succedanea presidente, nemini succedens, & à se ipso incipiens, alienus sit & prophanus?*

Restat domus ac nauis: & quidem omnis domus vnum habet Dominum, & vnum Oeconomum, iuxta illud Lucæ 12. *Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam? Quæ verba dicuntur Petro, & de ipso Petro. nam paulò antè cū Dominus dixisset: Beati serui illi, quos cū venerit Dominus inuenerit vigilantes; quæsiuit Petrus: Domine ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes? Respondit Dominus Petro: Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quē constituit Dominus super familiam suam? Quasi diceret, tibi, ò Petre, in primis dico; tibi enim incumbit cogitare, quid requiratur in Oeconomò fideli & prudenti, quem constituet Dominus super familiam suam.*

Et paulò post, vt ostendat se loqui de vno, qui præsit omnibus conseruis, & qui soli Domino subiiciatur, subiungit: *Quod si dixerit malus ille seruus in corde suo, moram facit Dominus meus venire, & cæperit percutere seruos, & ancillas, & manducare & bibere cum ebriosis: Veniet Dominus serui illius in die, qua non sperat, & hora, qua nescit, & diuidet eum, partemq; eius cum infidelibus ponet.* Quibus verbis Dominus aperte indicat, se vnum seruum toti domui suæ prepositu-

fiturum, qui à se solo iudicari possit. Certè hunc locum discretè explicat CHRYSOSTOMVS de Petro, & successoribus eius, lib. 2. de sacerdotio, circa principium, cui AMBROSIVS assentiens, vel quicumque est auctor illius commentarij, in cap. 3. ad Timoth. *Domus Dei, inquit, est Ecclesia, cuius hodie rector est Damasus.*

Deniq; de naui HERONYMVS in epist. ad Rusticum: *In naui, inquit, vnus gubernator.* & CYPRIANVS lib. 1. epist. 6. posteaquam docuit arcam Noë typum fuisse Ecclesiæ, inde probat Nouatianum non potuisse fieri huius arcæ gubernatorem, quia iam Cornelius factus erat, & naui vna vnum rectorē postulabat, non plures.

QVINTA ratio ducitur à primordiis gubernationis Ecclesiæ. Constat enim Ecclesiam à Christo congregatam cœpisse initio regimen visibile, & externum habere Monarchicum, non Aristocraticum, aut Dimocraticum. Christus enim, cum in terris degeret, eam visibiliter administrabat, vt summus eius pastor & rector, vt etiam fatentur Magdeburgenses Cent. 1. lib. 1. cap. 7. col. 268. & sequent. igitur etiam nunc habere debet Ecclesia externum & visibile regimen Monarchicum, alioqui non esset Ecclesia, quæ nunc est eadem ciuitas Dei cum illa. Vt enim Philosophus docet lib. 3. pol. cap. 2. Ciuitas dicitur eadem specie, donec remanet eadem forma Reipublicæ, id est, idem communis gubernationis modus, quo mutato, mutatur etiam ciuitas.

SEXTA ratio ducitur à simili. Rectè in locis singulis singuli constituuntur Episcopi, qui ceteris omnibus eius loci ministris & pastoribus præsent: quod Calvinus in lib. 4. Institut. cap. 6. §. 7. his verbis confitetur: *Quid aliud euincunt, quàm singulis Ecclesiis debere suos Episcopos attribui?*

Rursum in prouinciis singulis rectè constituuntur singuli Metropolitanæ, qui suæ prouinciæ Episcopis præsideant, & in maioribus vrbibus Primates seu Patriarchæ, qui, vt loquitur S. LEO in epistol. ad Anastasium Thessalonicæ Archiepiscopum, curam suscipiant ampliolem (neque id CALVINVS negare ausus est, sic enim loquitur cap. 4. §. 4. lib. 4. Institut. *Quod autem, inquit, singula prouinciæ vnum habebant inrer Episcopos Archiepiscopum: quod item in Nicana Synodo constituti sunt Patriarchæ, qui essent ordine & dignitate Archiepiscopis*

episcopis superiores: id ad disciplina conseruationem pertinebat) igitur æquum est, vt sit etiam vnus aliquis, qui toti Ecclesiæ præsit, & cui Primates quoque & Patriarchæ subiiciantur. Nam si Monarchicus principatus conuenit vni ciuitati, vni prouinciæ, vni nationi; cur non etiam Ecclesiæ vniuersæ? que ratio postulat, vt partes Monarchicè, totum autem Aristocraticè gubernetur?

Deinde quibus rationibus probatur, debere vnum Episcopum præesse Parochis, Archiepiscopum Episcopis, Patriarcham Archiepiscopis, iisdem probari potest vnum Pontificem summum præesse debere Patriarchis. cur necessarius est in singulis Ecclesiis vnus Episcopus, nisi quia vna ciuitas non potest bene regi, nisi ab vno? at etiam vna est Ecclesia vniuersa. I T E M, cur vnus requiritur Archiepiscopus, nisi vt contineantur Episcopi in vnitatem, vt dissoluantur eorum lites, vt ad Synodum conuocentur, vt cogantur fungi suo munere? at propter easdem causas requiritur vnus qui Archiepiscopis & Primatibus omnibus præsit.

Respondebit CALVINVS, Episcopos Presbyteris, ceteris Episcopis Archiepiscopos, atque istis Primatem maiorem esse honore & dignitate, non auctoritate & potestate. Sic enim ipse docet lib. 4. Instit. cap. 4. §. 2.

Sed certè fallitur aut fallit. nam (vt omittam alia) 1. Tim. 5. cum Apostolus ait: *Aduersus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus*, Episcopum Iudicem Presbyterorum facit, Iudex autem sine potestate nullus est. Præterea in Concilio Antiocheno can. 16. statuitur, vt si quis Presbyter aut Diaconus, à proprio Episcopo damnatus, & honore priuatus, ad alium Episcopum accesserit, nullo modo recipiatur. Potest igitur Episcopus Presbyterum damnare, & honore priuare, quod certè potestatis & iurisdictionis est. I T E M in Concilio III. Carthaginensi, cap. 45. afferunt Patres licere primati ex quauis diœcesi Episcoporum assumere clericos & ordinare Episcopos, vbi fuerit opus, etiam inuito Episcopo, cui clericus ille subiectus erat. An non apertè hîc videmus, primatem potestate maiorem esse ceteris Episcopis? Denique L E O in epist. ad Anastasium Thessal. quæ est 84. & Gregorius lib. 4. epist. 52. apertè docent, non esse omnes Episcopos pares potestate, sed esse alios aliis verè sub-

subiectos: & inde S. Leo rectè deducit, ad vnam Petri sedem vniuersalis Ecclesiæ regimen pertinere.

SEPTIMA ratio ex propagatione Ecclesiæ sumi potest. Nam Ecclesia semper creuit, & crescere debet, donec in toto mundo prædicatum sit Euangelium, vt patet Matth. 24. *Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso mundo, & tunc Veniet consummatio.* Non autem potest id fieri, nisi sit vnus summus Ecclesiæ præsul, cui sollicitudo incumbat totius huius corporis conseruandi & propagandi. Nam nemo debet prædicare, nisi mittatur, Rom. 10. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Mittere autem in alienas prouincias non est Episcoporum particularium. Illi enim habent suos certos fines Episcopatus sui, extra quos nullum ius habent, nec ad eos pertinet cura, nisi tuendi gregis sibi assignati.

Quocirca in historiis Magdeburgensium vix inuenimus Ecclesiam propagatam post Apostolorum tempora per alios, quàm per eos quos in opus Dei miserant Romani Pontifices. Germanos conuertit S. BONIFACIVS à Papa Gregorio II. missus. Francohes S. KILIANVS missus à Papa Conone. Anglos AVGVSTINVS à Papa Gregorio I. destinatus. Innocentius verò I. in epist. 1. constanter affirmat, per omnem Hispaniam, Galliam, Africam Ecclesias esse fundatas per eos quos Petrus aut eius successores in hoc opus miserant.

OCTAVA ratio ducitur ex vnitatem fidei. Necesse est enim, vt omnes fideles idem omnino sentiant in rebus fidei: *Est enim vnus Deus, vna fides, vnum Baptisma,* Ephes. 4. At vna fides in Ecclesia esse non potest, si non sit vnus summus Iudex, cui omnes acquiescere teneantur. Quod certè satis apertè docet, quando nulla esset alia ratio, dissensio ipsa Lutherano-
*dissensio Lutherano-*rum, quos videmus, quia non habent vnum, cui omnes iudicium suum subiicere teneantur, in mille sectas esse diuisos, cum tamen omnes ab vno Luthero descenderint: neque adhuc potuisse vnum Concilium cogere, in quo omnes conuenirent. Sed & apertissima ratio id suadet. Cum enim multi sunt pares, vix fieri potest, vt in rebus obscuris & difficilibus vllus velit alterius iudicium suo iudicio anteponi.

Respondent MAGDEBURGENSES Cent. 1. lib. 2. cap. 7. col. 522. & seq. posse conseruari vnitatem fidei per consociationem multarum Ecclesiarum, quæ se inuicem iuuent, & per

litteras inter se agunt de quaestionibus fidei. VERVM id certè non sufficit; nam ad vnitatem fidei conseruandam non sat est consilium: imperium requiritur. Quid enim fiet, si Episcopus errans nolit scribere ad alios, vel si postquam scripserit, nolit consilium aliorum sequi? Nonne ipse ILLYRICVS à collegis admonitus, vt Manichæum errorem de peccato originis, à se iterum excitatum ab inferis, retractaret, nunquam adduci potuit, vt vel patienter eos audiret? Et si ista consociatio tam efficax est, cur pacem, & concordiam non efficit tandem aliquando inter molles & rigidos Lutheranos?

DICIS, terminabuntur quaestiones à Concilio generali. Omnes enim maiori parti Episcoporum acquiescent. At etiam in Concilio generali maior pars potest errare, si auctoritas desit summi Pastoris, vt experimento comprobatum est Ariminensis & Ephesini II. Concilij. Adde, quod non semper cogi possunt Concilia generalia. Primis enim CCC. annis, nullum fieri potuit generale Concilium, & tamen plurimæ tunc hæreses exstiterunt.

Superest vt obiectiones eorum diluamus. Ac PRIMVM obiicit Calvinus in Instit. lib. 4. cap. 20. §. 7. locum Euangelij Luc 22. vbi sic legimus: *Facta est contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior? Dominus autem ait, Reges gentium dominantur eorum: Vos autem non sic.* Vbi Calvinus: „ Hanc Vanam eorum ambitionem, inquit, vt compesteret Dominus, eorum ministerium nõ esse regnis simile docuit, in quibus inter ceteros vnus eminet.

RESPONDEO, tum hoc loco, tum Matth. 20. Dominum non remouisse Monarchiam ab Ecclesia, sed potius eam instituisse, atque admonuisse diuersam esse à Monarchia ciuili Gentium. Primum enim non ait Dominus, Vos non præsidebitis vlllo modo, sed non sic vt Reges gentium. Qui autem dicit, Tu nõ sic præeris vt ille: id significat, præeris quidem, sed aliter quàm ille. DEINDE, nõne clarè hoc loco subiungitur: *Qui inter vos maior est, fiat sicut minor, & præcessor.* Græcè ἡγούμενος, id est, dux & princeps: *Fiat sicut ministrator?* vnus igitur erat à Domino dux designatus.

DENIQUE, exemplo suo rem declarauit: *Sicut ego,* inquit, *non veni ministrari, sed ministrare.* Et, *Ego in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.* Et tamen de se dicit Ioan. 13. *Vocatis*

me magister & Domine, & bene dicitis, sum etenim. sicut ergo Christus non dominabatur, nec præerat, sicut Reges gentium, sed ministrabat & laborabat, & tamen verè præerat, immò & Dominus erat: ita quoq; vult vnum ex suis verè præesse, sed absq; libidine dominandi, qualis est in Regibus gentium, qui tyranni sunt plerumq;, imperantq; subiectis, vt seruis, & omnia referunt ad suum commodum & gloriam. Vult enim suum vicarium præesse Ecclesiæ vt pastorem & patrem, qui non lucrum & honorem quærat, sed commodum subiectorum, & ideo præter ceteros laboret & seruiat omnium utilitati.

Præterea Reges gentium, etiam illi qui tyranni non sunt, ita regna sua administrant, vt propriam hæreditatem, quam filiis derelinquant: at Prælati Ecclesiæ non sic, non enim Reges, sed vicarij sunt, non patresfamilias, sed œconomi. Hinc BERNARDVS lib. 3. de consideratione: *Quid, inquis, præesse non negas, & dominari & etas? planè sic, quasi non bene præsit qui præest in sollicitudine: præsis & provideas, & consulas, & procures, & serues: præsis & profis, præsis & fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam.*

SECUNDA obiectio CALVINI in Institut. lib. 4. cap. 6.

§. i. talis est. Ad Ephes. 4. delineauit nobis Apostolus totam Ecclesiasticam hierarchiam, quam Christus post ascensionem suam, in terris reliquit: ibi autem nusquam est mentio vnus capituli, sed multis in commune traditur Ecclesiæ regimen. Sic enim ait: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores, & Doctores.* Et non dixit, primum quidem vnum summum Pontificem, deinde Episcopos, Parochos, &c.

Item: *Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestrae, vnus Dominus, vna fides,* & non dixit vnus Pontifex Maximus, qui Ecclesiam in vnitatem contineat. Et ibidem: *Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Et non dixit, vni data est plenitudo potestatis, & vt vices Christi gerat, sed data est, inquit, singulis sua portio.

RESPON-

RESPONDEO, Pontificatum summum disertè positum ab Apostolo in illis verbis: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos: & clarius I. Corinth. 12. vbi ait: Et ipse posuit in Ecclesia primum Apostolos, deinde Prophetas.* siquidem summa potestas Ecclesiastica non solum data est Petro, sed etiam aliis Apostolis. Omnes enim poterant dicere illud Pauli: *Instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum.* 2. Corinth. 11. sed Petro data est vt ordinario pastori, cui perpetuo succederetur: aliis verò tanquam delegatis, quibus non succederetur. Fuit enim in illis Ecclesiæ primordiis necessarium ad fidem toto orbe terrarum celeriter disseminandam, vt primis prædicatoribus & Ecclesiarum fundatoribus summa potestas, & libertas concederetur. Mortuis autem Apostolis, Apostolica auctoritas in solo Petri successore permanfit. Nullus enim Episcopus præter Romanum sollicitudinem habuit vnquam omnium Ecclesiarum: & solus ipse vocatus est ab omnibus Apostolicus Pontifex, & sedes eius Apostolica simpliciter, & per antonomasiam, & munus eius Apostolatus. Cuius rei pauca quædam testimonia subiiciemus.

HIERONYMVS in epist. 2. ad Damasum de nomine hypostasis: *Qui Apostolos, inquit, honore sequeris, sequaris & merito.* Et lib. 2. contra Ruffinum: *Miror, inquit, quomodo Episcopi receperint, quod sedes Apostolica condemnauit.* Et in epistola plurimorum Episcoporum Gallorum ad Leonem, quæ est inter epistolas LEONIS 52. *Det, inquit, Apostolatus vester nostra veniam tarditati.* Et in fine epistolæ: *Ora pro me Domine beatissime, merito & Apostolico honore venerande Papa.* Item: *Apostolatum vestrum in Domino generans saluto.* AVGVSTINVS epist. 162. *In Romana Ecclesia semper Apostolica Cathedra viguit principatus.*

Denique (vt omitam infinita similia) Concilium CHALCEDONENSE in epist. ad Leonem, quæ habetur post tertiam actionem: *Et post hac omnia, inquit, insuper & contra ipsum cui vinea custodia à Domino commissæ est, extendit insaniam, id est, contra tuam quoque Apostolicam sanctitatem.* Hinc D. BERNARDVS lib. 3. de considerat. circa initium loquens de Apostolis omnibus, de quibus dicitur, Psalm. 44. *Constitues eos Principes super omnem terram,* ait Eugenio Papæ: *Eis tu successisti in hereditatem: ita tu hæres & orbis hære-*

hereditas. Et infra, hunc ipsum locum, *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos*, intelligit de Pontificia auctoritate.

Potest etiam responderi, *Apostolum* hoc loco non delin-
neasse hierarchiam Ecclesie, sed tantum enumerasse varia
dona, quae sunt in Ecclesia. Primum enim posuit *Apostolos*,
id est, eos qui primi à Deo missi sunt. Secundò, *Prophetas*, id
est, qui futura praedicunt, ut exponunt Chrysostomus, OE-
cumenius, Theophylactus. Tertiò, *Euangelistas*, id est, eos
qui Euangelia scripserunt, ut exponunt Oecumenius & The-
ophylactus. Ultimò, *Pastores & Doctores*, quo vno verbo si-
gnificauit confusè totam hierarchiam ministrorum Eccle-
siae. Et 1. Corinth. 12. addidit *genera linguarum, curationes, &*
alia, quae non Ecclesiastica ministeria, sed Spiritus sancti cha-
rismata sunt.

Ad illud autem, de vno corpore, vno spiritu, vna fide, vno
Deo, in quibus non est annumeratus vnus Papa: Respondeo,
vnum Papam in illis verbis esse comprehensum, vnum cor-
pus, & vnus spiritus: ut enim in corpore naturali ideo serua-
tur vnitas membrorum, quia omnia parent capiti, ita quoq;
tunc in Ecclesia seruetur vnitas, cum omnes obediunt vni.

Et quanquam caput Ecclesiae totius est Christus, tamen
quia ipse à militante Ecclesia abest secundum visibilem prae-
sentiam, exigitur necessariò vnus aliquis Christi loco, qui vi-
sibilem hanc Ecclesiam in vnitate contineat. Quare OPTA-
TUS lib. 2. Petrum caput appellat, & vnitatem Ecclesiae in eo
ponit, ut omnes cohaereant cum isto capite. Ioannes quoque
CHRYSOSTOMVS homil. 55. in Matth. ita loquitur de Ec-
clesia: *Cuius pastor & caput piscator homo atq; ignobilis, &c.*

Ad illud de plenitudine potestatis: Respondeo, summum
Pontificem si conferatur cum Christo, non habere plenu-
dinem potestatis, sed tantum suam quandam portionem, se-
cundum mensuram donationis Christi. Christus enim regit
omnem Ecclesiam, quae est in caelo, in purgatorio, in terris: &
quae fuit ab initio mundi, & erit vsque ad finem: ac praeterea
pro arbitrio potest leges condere, Sacramenta instituire, gra-
tiam tribuere, etiam sine Sacramentis.

At Papa solum regit eam Ecclesiae partem quae est in terris,
dum ipse viuunt, nec potest leges Christi mutare, aut Sacramen-
ta instituire, aut peccata sine Sacramento remittere. Si tamẽ
sum-

summus Pontifex cum Episcopis ceteris comparetur; meritò habere dicitur plenitudinem potestatis. Quia ceteri definitas habent regiones quibus præsent, definitam etiam potestatem: ipse verò toti orbi Christiano præpositus est, & totam, ac plenam habet eam potestatem, quam Christus ad Ecclesiæ utilitatem in terris reliquit.

„ TERTIA obiectio est Caluini lib. 4. Instit. cap. 6. §. 9. vbi
 „ hoc argumento vititur: *Christus est caput Ecclesiæ*, Ephes. 4.
 „ igitur iniuriam facit Christo qui aliud caput nominat.

RESPONDEO, nullam fieri iniuriam Christo ex eo quod Papa sit caput Ecclesiæ, immò potius gloriam eius auget. Non enim asserimus Papam caput Ecclesiæ esse cum Christo, sed sub Christo, ut eius ministrum & vicarium. Non autem fit iniuria regi, si dicatur prorex esse caput regni sub rege, quin potius augetur eius gloria. Omnes enim qui audiunt proregem esse caput sub rege, mox cogitant regem esse caput nobiliori modo.

Adde, quod in Scriptura Christus ipse, qui de se ait: *Ego sum lux mundi*, Ioan. 8. idem dixit Matth. 5. Apostolis, *Vos estis lux mundi*, nec tamen sibi ipse iniuriam fecit. Et Apostolus qui dixit: *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus*, 1. Cor. 3. idem dixit: *Superadificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum*, Ephes. 2. & cum Christus sit, *Pastor & Episcopus animarum nostrarum*, 1. Pet. 2. & *Apostolus confessionis nostræ*, Hebr. 3. & *Sir propheta*, Luc. vlt. & *doctor iustitiæ*, Ioël. 2. tamen non fecit illi iniuriam Paulus cum Ephes. 4. scripsit, in Ecclesia esse Apostolos, Prophetas, Pastores, & Doctores. Denique quod est nomen augustius quàm Dei? & tamen non semel in Scripturis homines dicuntur *Dij sine vlla iniuria veri Dei*, Psal. 81. *Ego dixi, Dij estis*. Cur ergo iniuria erit Christo capiti Ecclesiæ, si alius quidam sub ipso dicatur etiam caput?

„ At, inquit, nusquam Ecclesia dicitur corpus Petri, aut
 „ Papæ, sed Christi. RESPONDEO, eius rei causam esse, quòd solus Christus sit caput principale & perpetuum totius Ecclesiæ. Ut enim regnum non dicitur esse Proregis, sed Regis: & domus non est œconomi, sed Domini: Sic Ecclesia non est corpus Petri aut Papæ, qui solùm ad tempus, & alterius loco
 cam

eam gubernat, sed Christi, qui propria auctoritate, & perpetuò illam regit.

Præterea cū dicitur Ecclesia corpus Christi, vox illa Christi, potest commodè referri non tam ad Christum, vt caput, quàm ad eundem Christū, vt hypostasim eius corporis: quem admodum cū dicimus, illic iacet corpus Petri, illic Pauli; non significamus Petrum, aut Paulum esse capita, sed personas quarum illa sunt corpora. Christus enim non modò caput est Ecclesiæ, sed est ipse quasi magnum quoddam corpus ex multis & variis membris constans. Annotauit id S. AUGUSTINVS lib. 1. de peccatorum merit. & remiss. cap. 31. ex eo quod Apostolus 1. Corinth. 12. cū ait: *Sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem mēbra cū sint multa, vnum est corpus;* non addidit, ita & Christi corpus; sed, *ita est Christus.* Iam igitur Ecclesia corpus est Christi, non Petri, quia Christus tanquam corporis huius hypostasis omnia membra sustentat, & omnia in omnibus operatur, per oculum videt, per aures audit; ipse est enim qui per doctorem docet, per ministrum baptizat, per omnes denique omnia facit. Quod certè nec in Petrum, nec in vllum alium hominē conuenit.

Obiectio **QVARTA** est Theodori **BEZÆ**, qui in confessione, cap. 5. art. 5. Deum solum oneri totius Ecclesiæ regendæ parem esse posse dicit: proinde rem impossibilem à nobis affirmari, cū summo Pontifici totius Ecclesiæ regimen committimus. Quod idem antè **LVTHERVVS** in lib. de potestate Papæ scriptum reliquit; ei que assensus est libellus de primatu Papæ in Synodo **SMALCHALDICA** conscriptus.

RESPONDEO, fieri non posse sine miraculo, vt vnus homo solus totam Ecclesiam per se regat: neque id vllus Catholicorum docet: vt autem vnus per multos sibi subiectos ministros & pastores id faciat; non modò possibile, sed etiam vtile & commodum esse censemus. Nam in primis, nonne, 2. Corinth. 11. Apostolus dicit se habuisse *solicitudinem omnium Ecclesiarum*; neque loquitur solùm de omnibus Ecclesiis, quas ipse plantauerat, sed de omnibus simpliciter. Nam **CHRYSOSTOMVS** in hunc locum scribit, Paulum totius orbis terræ curam gessisse: & idem probari posset ex epistola ad Rom. & ad Coloss. & ad Hebræ. scribit enim ad eos quibus

bus non prædicauerat, & quos tamen ad curam suam pertinere arbitrabatur.

Et quanquam Apostoli inter se distribuerant quibus peculiari studio verbum Domini prædicarent: non tamen propterea vnius prouinciæ finibus sollicitudinem suam concluderant, sed vnusquisque eorum ita totius Ecclesiæ curam gerebat, ac si ad se solum ea cura pertineret.

Deinde multi Principes seculares habuerunt à Deo regna amplissima, & certè maiora quàm nunc sit orbis Christianus vniersus: quæ nisi administrare potuissent, data eis à Deo nunquam fuissent. Exempla habemus in Nabuchodonosor, de quo Daniel. 2. hoc modo legimus: *Tu Rex regumes: & Deus cæli regnum, & fortitudinem, & imperium dedit tibi, & omnia in quibus habitant filij hominum, & sub ditione tua vniuersa constituit.* Item de Cyro Isaiæ 45. *Hac dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, & subiciam ante faciem eius gentes, & dorsa regnum vertam, &c.*

Quàm amplum autem fuerit hoc regnum, patet ex cap. 1. Esther, vbi dicitur regnasse Rex Persarum Assuerus super C. XXVII. prouincias ab India vsque ad Æthiopiam. De Augusto legimus Luc. 2. *Exiit edictum à Cesare Augusto, & describeretur vniuersus orbis.* Et certè nunquam felicius administratus est orbis terrarum, quàm temporibus Augusti. Quod autem regnum eius à Deo præparatum fuerit, vt facilius Euangelium per totum mundum deferretur: scribunt Eusebius lib. 3. cap. 9. demonstrat. Euangel. & Leo serm. 1. de SS. Petro & Paulo.

Cùm igitur Deus totum ferè orbem terrarum vnius hominis imperio parere voluerit, cur non potuit etiam Ecclesiam vniuersam vnius hominis prudentiæ ac sollicitudini commendare? præsertim cùm facilius sit gubernatio Ecclesiastica, quàm politica, & Reges illi non alia præsidia haberent, quàm humanam prudentiam, & generalem Dei prouidentiam: Pontifex autem noster habeat supernaturale lumen fidei, Scripturas sacras, cœlestia Sacramenta, & particularem diuini Spiritus assistentiam.

Adde, quod longè difficilior est Dimocrazia, vel Aristocrazia in Ecclesia, quàm Monarchia. Nam Dimocrazia Ecclesiæ nõ talis esset qualis erat Romanorum, vel Atheniensium, vbi
foli

foli dominabantur homines vnus ciuitatis, qui non difficul-
ter in vnum conuenire, & ad plura suffragia statuere poterāt,
quidquid volebant. In Ecclesia enim si popularis gubernatio
esset, omnes Christiani totius mundi suffragij ius haberent:
quis autem posset congregare omnes Christianos ad aliquid
commune toti Ecclesiæ statuendum?

Pari ratione Aristocratia Ecclesiæ non esset talis, qualis
nunc est Venetorum, in qua soli patritij vnus vrbs dominā-
tur, qui facilè congregari & decernere possunt quod volunt:
sed esset talis qualis nunquam fuit; in qua videlicet omnes
magistratus totius mundi, id est, omnes Episcopi & Presby-
teri totius orbis Christiani æquale ius gubernationis habe-
rent: quos etiam congregare aut difficillimum aut impossi-
bile sine diuino miraculo esset.

Obiectio QVINTA eius libelli est, quem de primatu Pa-
pæ in Synodo Smalchaldica Lutherani ediderunt: Paulus, in-
quiunt, 1. Cor. 3. ministros omnes exæquat, & Ecclesiam su-
per ministros esse docet, cùm ait, omnia vestra sunt, siue Pau-
lus, siue Apollo, siue Cephas.

RESPONDEO, me non esse tam acutum, vt vim huius ar-
gumenti percipiam. Nam si propterea exæquantur ministri,
quia simul numerantur, cùm dicitur, siue Paulus, siue Apol-
lo, siue Cephas: pares quoque erunt duces, consules, Impera-
tores, quia CHRYSOSTOMVS hom. 83. in Matth. ait: *Si dux
quispiam, si cōsul, si is qui diademate ornatur indignè adeat,
cohibe & coërce.* Neque sequitur, Ecclesiam auctoritate
& potestate esse supra ministros, quia sunt instituti propter
Ecclesiæ vtilitatem, quod illis verbis Paulus significauit; *Om-
nia vestra sunt*: alioqui & pueri pædagogos regerent, & po-
puli regibus auctoritate præstarent, quia sunt pædagogi pro-
pter pueros, & reges propter populos, non contrā.

Obiectio SEXTA est in eodem libello; Christus omnes
Apostolos pariter misit, cùm ait, Ioan. 20. *Ego mitto vos*, non
igitur vnum ceteris præposuit. RESPONDEO, illis verbis nõ
esse vnum aliis præpositum, sed non deesse alia loca, quibus
vnus aliis præponatur. Certè Ioan. 21. vni dicitur; *Pasce oues
meas.*

VLTIMO obiiciunt alij; Si mundus debet gubernari ab
vno in iis quæ ad religionem pertinent; vtile etiam esset, vt
ff regere-

» regeretur ab vno in iis quæ ad politicum ordinem spectant;
 » at hoc neque factum est vnquam, neque expedit vt fiat. Vt e-
 » nim docet Augustinus lib. 4. ciuit. Dei, cap. 15. *Feliciores essent*
 » *res humana, si omnia regna essent parua, & concordia vicini-*
 » *tate latantia.*

RESPONDEO, non esse eandem rationem politici & Ecclesiastici regiminis. Siquidem orbis terrarum non necessariò debet esse vnum regnum, proinde non necessariò postulat vnum qui omnibus præsit: at Ecclesia tota vnum est regnū, vna ciuitas, vna domus, & ideo ab vno tota regi debet. Cuius differentia illa est ratio, quod ad conseruationem politicorum regnorum nõ necessariò requiratur, vt omnes prouinciæ seruent easdem leges ciuiles, & eosdem ritus. Possunt enim pro locorū & personarum varietate diuersis vti legibus & institutis, & idcirco non requiritur vnus, qui omnes in vnitrate contineat. Ad conseruationem verò Ecclesiæ necesse est, vt omnes conueniant in eadem fide, iisdem Sacramentis, iisdemque præceptis diuinitus traditis: quod sanè fieri non potest, nisi sint vnus populus, & ab vno in vnitrate contineantur.

Vtrum autem expediret, omnes prouincias mundi ab vno summo Rege gubernari in rebus politicis, quamuis id nõ sit necesse, posset esse quæstio. Mihi tamen omnino expedire videtur, si possit eò perueniri sine iniustitia, & bellicis cladibus. Præsertim si summus Monarcha sub se haberet non Vicarios & Proreges, sed veros Principes, quomodo summus Pontifex sub se habet Episcopos.

Quia tamen non videtur posse fieri talis Monarchia, nisi adhibita magna vi & multis ac magnis bellis: ideo rectè B. AVGVSTINVS dicit, feliciores fore res humanas, si essent vbiq; parua regna concordia vicinitate latantia, quàm si vnusquisque Regum per fas & nefas imperium suum extendere & propagare contendat. Adde, quod S. AVGVSTINVS probat quidem parua regna, sed non negat vtile futurum, si paruis istis Regibus vnus aliquis summus Imperator præsit. Quin potius id affirmare videtur, cùm ait, parua illa regna concordia vicinitate latantia esse debere, quemadmodū multæ domus se habent in ciuitate: constat enim vnum esse cui omnes domus parent, tametsi quælibet suum proprium habeat patrem familias.

CAPVT